

Julia Pietrasiewicz

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

ORCID: 0000-0001-7160-7692

julka.pietrasiewicz@gmail.com

Konstytucja USA. Ze studiów nad amerykańskim systemem politycznym (The United States Constitution. From the Studies of the American Political System), red. Michał Urbańczyk, Łukasz Bartosik, Marcin Tomczak, Poznań–Łódź 2018, ss. 289

Monografię *Konstytucja USA. Ze studiów nad amerykańskim systemem politycznym (The United States Constitution. From the Studies of the American Political System)* opublikowano w 2018 r. We wprowadzeniu redaktorzy tomu wskazują, że data ta została wybrana, ponieważ w 2017 r. Amerykanie obchodzili 230. rocznicę uchwalenia Konstytucji, natomiast na 2019 rok przypada 230. rocznica wejścia w życie tego aktu prawnego. W recenzowanej monografii omówiono różne kwestie związane z Konstytucją amerykańską. Praca została podzielona na trzy części. W pierwszej zostały omówione wybrane zagadnienia z zakresu praw obywatelskich i ich granic. Składa się ona z pięciu artykułów, w których autorzy poruszyli głównie temat równości. Druga część dotyczy ograniczeń władzy państwowej i szczególnych aspektów funkcjonowania zasady rozdziału władzy. Autorzy m.in. wyjaśnili złożoność systemu amerykańskiego i najważniejszych instytucji wdrażanych przez Konstytucję. Ostatnia część zawiera cztery artykuły, w których dokonano analizy najważniejszych problemów i kwestii związanych z orzecznictwem Sądu Najwyższego, zarówno obecnie, jak i na przestrzeni lat.

Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki to podstawowe prawo federalnego systemu rządów USA oraz przełomowy dokument świata zachodniego. Nadal jest w użyciu; od momentu ustanowienia w 1787 r. została zmieniona tylko 27 razy. Co istotne, ten akt prawny oddziałuje na system, politykę i układ sił w kraju, ale ma też istotny wpływ na kształtowanie relacji społecznych. Autorzy we wprowadzeniu podkreślili, że jest to wyjątkowe i unikalne rozwiązanie w porównaniu z innymi krajami, oraz wskazali te kwestie jako główne tematy monografii. Ponadto w bardzo syntetyczny sposób przybliżyli zawartość artykułów i podali informacje o autorach. Warto dodać, że recenzowana monografia powstała dzięki pracy młodych badaczy, którzy dopiero rozpoczynają profesjonalną karierę i dla których są to początki działalności naukowej.

Omawiane opracowanie można określić mianem monografii prawnej. Autorzy skoncentrowali się na prawie konstytucyjnym, a także opisali Konstytucję USA jako zbiór podstawowych zasad oraz wyjaśnili jej wpływ na ten kraj. Ponadto uwzględniono zmiany, które zostały wprowadzone do tego aktu prawnego w ciągu wielu lat jego obowiązywania, oraz podjęto próbę określenia tego, jak wpłynęły one na obecny kształt Stanów Zjednoczonych Ameryki. Aby lepiej wyjaśnić podjęte zagadnienia, autorzy odwołali się do systemów prawnych takich krajów, jak Francja, Niemcy i Polska. Z kolei sformułowanie bardzo ogólnego tytułu tomu pozwoliło na zamieszczenie w nim artykułów dotyczących różnych aspektów

Uwaga! Recenzja została opublikowana w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

podjętego tematu, ale jednocześnie składających się na spójną całość. Informacje na temat amerykańskiego systemu prawnego zostały przekazane w bardzo przystępny sposób, więc jest to doskonała pozycja dla czytelników, którzy nie posługują się specjalistycznym językiem. Osoby już zaznajomione z tym tematem oraz specjaliści z pewnością ocenią artykuły jako interesujące i cenne dla usystematyzowania wiedzy. Układ monografii i kolejność omówionych zagadnień nie budzą żadnych zastrzeżeń – płynnie przedstawiono kolejne kwestie poruszone w najważniejszym akcie prawnym Stanów Zjednoczonych. Bez wątplenia kwestie społeczne w ocenie redaktorów i autorów poszczególnych opracowań to najważniejsze elementy Konstytucji USA.

W pierwszej części monografii skupiono się na prawach obywatelskich. Autorem artykułu pt. *Wpływ koncepcji własności prywatnej Johna Locke'a na Ojców Założycieli oraz podstawowe akty ustrojowe amerykańskiej republiki* jest Ł. Bartosik. Podjął on próbę krótkiego przedstawienia podstaw filozofii Locke'a, a następnie przybliżył proces adaptacji teorii własności przez Ojców Założycieli. Dokładnie i wyczerpująco zostały zaprezentowane elementy pracy „ojca liberalizmu”. Można się jednak zastanawiać, czy autor nie powinien bardziej skupić się na wpływie samej filozofii, ponieważ znaczna część artykułu została poświęcona jej wyjaśnieniu. Niemniej trafnie wskazano elementy przyjęte przez Ojców Założycieli. Drugi artykuł, autorstwa I. Mędeli, zatytułowany *Wolność religijna we współczesnym orzecznictwie Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych na przykładzie sprawy Trinity Lutheran Church of. Colombia, Inc. v. Comer*, dotyczy wolności religijnej i Kościoła w Stanach Zjednoczonych. Autor przywołał kontekst historyczny i stwierdził, że jest to jedna z najważniejszych kwestii od początku istnienia tego kraju. Mędela, dowodząc swojej racji, przywołał dwa inne przypadki, które doprowadziły do tytułowej sprawy. Dokładnie i jasno przedstawił też elementy, które wpłynęły na to orzeczenie. Przytaczając opinie poszczególnych sędziów, wskazał na kluczowe znaczenie wcześniej poruszonych wyroków, dzięki czemu artykuł jest jeszcze bardziej spójny. Uważam, że autor wyczerpująco odpowiedział na pytanie, w jakim kierunku rozwinie się orzecznictwo związane z wolnością religijną; poza tym zauważył, że trudno zaakceptować jedno stanowisko, ponieważ trzeba wziąć pod uwagę fakt, iż polityka kraju ulegnie zmianom po wyborach. Następny artykuł – *Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki i Karta Praw a kwestia niewolników do wprowadzenia trzynastej poprawki. Rozważania historyczno-prawne na przykładzie 'black list' abolicyjnego czasopisma „The Genius of Universal Emancipation”* autorstwa M. Tomczaka – to próba zaznajomienia z problemem niewolnictwa w związku z przepisami Konstytucji i innymi aktami prawnymi. Porównanie czysto teoretycznej sytuacji ze stanem faktycznym, opisanym we fragmentach *black list*, to bardzo ciekawe rozwiązanie. Kolejny artykuł (*Problematyka niewolnictwa oraz równouprawnienia na tle rasowym w świetle konstytucjonalizmu amerykańskiego oraz orzecznictwa Sądu Najwyższego USA*) również dotyczy tych kwestii, ponieważ jest to przegląd przepisów prawnych oraz orzecznictwa amerykańskiego kształtującego dane stanowisko. M. Biskupski przedstawił w nim ważne decyzje sądu. Mimo krótkich opisów stanów faktycznych autorowi udało się uchwycić najważniejsze elementy, dzięki którym w zrozumiały i przystępny sposób rozpoznał zasady, które wpłynęły na kształtowanie polityki. Moim zdaniem warto podkreślić, że autor poświęcił jedną z części dla ocen, jednak osobiście żałuję, że nie zaprezentował więcej własnych wniosków. Prohibicja to temat, który zawsze wzbudza niezwykle duże zaintereso-

Uwaga! Recenzja została opublikowana w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

sowanie. Został on podjęty w ostatnim artykule (*Dążenie do wprowadzenia prohibicji w Stanach Zjednoczonych oraz jej funkcjonowanie i odwołanie*), zamieszczonym w tej części, autorstwa K. Świątczaka. Autor podzielił tekst na pięć części, dzięki czemu skutecznie wskazał na różne kwestie dotyczące głównego zagadnienia. Analiza objęła zarówno kwestie prawne, jak i społeczne, ekonomiczne i polityczne; co najważniejsze, udało się potwierdzić początkową tezę o złej decyzji władz amerykańskich w sprawie wprowadzenia prohibicji.

Druga część monografii dotyczy granic władzy państwowej i szczegółowych aspektów funkcjonowania zasady rozdziału władzy. Zamieszczono w niej siedem artykułów i przedstawiono trzy gałęzie władzy: ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. W pierwszym artykule R. Wszolek opisała problem rozdziału władzy oraz w prosty i zrozumiały sposób przedstawiła rolę każdej władzy. Muszę przyznać, że jest to bardzo satysfakcjonujące otwarcie kolejnej części, dające dobre podstawy do zrozumienia amerykańskiego systemu. Przedstawiono w nim każdą z władz bez wchodzenia w szczegóły, ale mimo to jest to solidna i wystarczająca podstawa do zrozumienia systemu, zarazem wprowadzająca w tematykę kolejnych opracowań. W artykule *Zrzeszanie się deputowanych w parlamencie polskim i amerykańskim – studium prawnoporównawcze najważniejszych zagadnień* B. Ślemp podjął próbę porównania związków deputowanych w Polsce i Ameryce. Autor podał bardzo szczegółowe informacje o polskim systemie, wydaje się jednak, że niektóre z nich mogły zostać pominięte bez uszczerbku dla tekstu. Poza tym widoczna jest tu pewna dysproporcja w przedstawianiu organizacji parlamentarzystów w Polsce i Ameryce. Zarazem trzeba przyznać, że udało się podkreślić największe różnice. Trzeci artykuł – *Udział prezydenta Trumpa w procedurze ustawodawczej* A. Suszka – to próba oceny wpływu prezydenta na proces legislacyjny. Autor postanowił wykorzystać przykład obecnego prezydenta, co faktycznie ułatwiło zrozumienie mechanizmów funkcjonujących w tym systemie. Co więcej, aby potwierdzić swoje tezy, przytoczył statystyki, które wyraźnie ilustrują jego słowa. Nie widać tu lęku przed rzetelną oceną działalności Trumpa czy też wskazania swojego stanowiska. Suszka podjął się też umieszczenia go w jednej z kategorii stworzonych przez J.D. Barbera. Następny artykuł jest bardziej teoretyczny, ponieważ Ł. Kielin w pracy *Rola prezydenta Stanów Zjednoczonych w procesie uchwalania budżetu państwa* dokonał analizy funkcji prezydenta w federalnej procedurze budżetowej. Instytucje umożliwiające wpływ prezydenta (zarówno obecne, jak i te, które już nie istnieją) zostały przedstawione w ciekawy sposób i wydaje się, że wyciągnięto właściwe wnioski. Warto również podkreślić, że autor nieśmiało zaprezentował swoje stanowisko i opinie na temat funkcjonowania systemu. Artykuł P. Stanka i J. Wita *Pierwsze lata funkcjonowania Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych jako okresu jego najintensywniejszej formacji* dotyczy kwestii formowania instytucji Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych w początkowym okresie jego istnienia. Autorzy trafnie wskazali na elementy wpływające na rozwój sądu, podkreślając, jak ważna była to kwestia dla polityki w ostatnich latach. Można jednak wnioskować, że fragment o niewolnictwie mógłby zostać pominięty lub skrócony. Miał on podkreślać słabości Sądu Najwyższego, a tymczasem przyćmiewa wyciągnięte wnioski. *Autonomia landu i stanu – ujęcie komparatystyczne konstrukcji federacji w Konstytucjach Republiki Federalnej Niemiec i Stanów Zjednoczonych Ameryki* autorstwa A. Mawer i A. Ratajczaka to kolejna praca porównawcza. Porównanie systemów niemieckiego i amerykańskiego posłużyło do opisanie różnych wersji federalizmu. Autorzy zaprezentowali od-

Uwaga! Recenzja została opublikowana w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

mienne punkty widzenia i sposoby rozumienia tej koncepcji. Należy uznać, że ten sposób prezentacji federalizmu to bardzo skuteczne rozwiązanie, czytelnicy mają bowiem szansę łatwo rozpoznać i zrozumieć różnice, natomiast autorzy dzielą się swoją opinią i skłaniają do podjęcia polemiki. Ostatni artykuł w tej części nosi tytuł *Klauzula enumerated powers w Konstytucji Stanów Zjednoczonych jako przykład realizacji zasady pomocniczości* i dotyczy zasady subsydiarności w Konstytucji Stanów Zjednoczonych. J. Jabłoński skrupulatnie zaprezentował tu treść *The Federalist Papers*, właściwie tworząc streszczenie. Następnie zostały przytoczone orzeczenia sądowe i wyjaśniono ograniczenie zasady pomocniczości, które zostało spowodowane przyjęciem czternastej poprawki. Można się jednak zastanawiać nad tym, czy nie brakuje tu bardziej rozwiniętego streszczenia. Według mnie jest to praca przytaczająca fragmenty *The Federalist Paper* bez głębszej analizy i wyciągnięcia klarownych wniosków. Mimo to ogólnie należy stwierdzić, że ta część monografii, jako pewna całość, jest bardzo udana. Poszczególne tematy, pomimo drobnych błędów, zostały przedstawione w ciekawy i wnikliwy sposób.

W ostatniej części monografii skoncentrowano się na problemach orzecznictwa Sądu Najwyższego. Autorzy opisali cztery pojęcia, które są niezbędne do zrozumienia funkcjonowania systemu. Pierwsza praca to *Badanie konstytucjonalności. Studium porównawcze między systemami amerykańskim a europejskim* A. Zwolankiewicz. Jest to próba porównania dwóch systemów kontroli konstytucyjności prawa: modelu amerykańskiego i europejskiego, zwanego także Kelsenowskim. Autorka dokładnie przedstawiła elementy struktur amerykańskich, opisała je, a następnie precyzyjnie wskazała na różnice w odniesieniu do struktury europejskiej. Warto zauważyć, że Zwolankiewicz podała przykłady funkcjonowania w kilku krajach, dzięki czemu koncepcja stała się bardziej klarowna. Następny artykuł – *Przypadek oryginalizmu: doktryna interpretacyjna z konserwatywnym tłem?* – to dzieło J. Novákovej. Celem autorki było wyjaśnienie pojęcia oryginalności i określenie jej wpływu na decyzje sądowe, a w konsekwencji – na prawo. Dużą zaletą tej pracy jest to, że w podsumowaniu swoich rozważań autorka przedstawiła zarówno zalety, jak i wady tego podejścia, jest to bowiem wielopłaszczyznowa doktryna, której nie należy oceniać jednoznacznie. Trzeci artykuł z tej części to *Tekstualizm jako metoda wykładni konstytucji* M. Latacz. Zdefiniowano tu pojęcie interpretacji teorii prawa. Autorka wyjaśniła teoretyczny aspekt interpretacji w bardzo interesujący, a zarazem prosty sposób. Po zacytowaniu fragmentów Konstytucji potwierdzających tezę artykułu zostały przedstawione doktryny, z uwzględnieniem różnych aspektów. J. Kondlerla i A. Tarłowska to autorki artykułu *Wpływ orzecznictwa federalnego Sądu Najwyższego na politykę zagraniczną Stanów Zjednoczonych Ameryki*. Rozsądnym rozwiązaniem w tym przypadku było podzielenie pracy na cztery części. Moim zdaniem trafnie zostały wskazane wyroki sądowe zarówno sprzed 1989 r., jak i z lat kolejnych, dzięki czemu wyciągnięto cenne wnioski. Być może warto byłoby jednak podać więcej szczegółów na temat spraw, co dałoby szerszy obraz czytelnikowi. Autorki odniosły sukces w tej części monografii, ponieważ udało im się zaprezentować w przystępny sposób niezwykle skomplikowane i wieloaspektowe zagadnienia.

Recenzowana monografia stanowi oryginalny i twórczy wkład w rozwój badań nad prawem amerykańskim, dając zarazem inne spojrzenie na niektóre tematy związane z systemami europejskimi. Przedstawiono w niej kompleksowe rozważania dotyczące najważniej-

Uwaga! Recenzja została opublikowana w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

szego aktu prawnego w Ameryce. Czytelnicy mają możliwość uzupełnienia i wzbogacenia swojej wiedzy, zarówno historycznej, jak i związanej z bieżącymi sprawami. *Konstytucja USA. Ze studiów nad amerykańskim systemem politycznym (The United States Constitution. From the Studies of the American Political System)* to ciekawy zbiór prac, bardzo starannie dobranych i tworzących spójną całość. Poszczególne opracowania zostały napisane głównie przez młodych i jeszcze niedoświadczonych badaczy, którzy używają różnych metod i podejść, aby artykuły były zrozumiałe i wyróżniały się poziomem merytorycznym. Oczywiście w każdym z nich można znaleźć drobne niedoskonałości, czasem brakuje szczegółów lub bardziej uwypuklonych wniosków, lecz z perspektywy całości należy z całą mocą podkreślić, że jest to bardzo udana publikacja.